

późne debiuty
edycja: 2021

bezpiecznik

poradnik cyfrowy
dla osób 60+

późne debiuty

edycja: 2021

Publikacja wydana w ramach projektu "Późne debiuty. Edycja 2021"
dofinansowanego ze środków programu wieloletniego na rzecz Osób Starszych
„Aktywni+” na lata 2021–2025.

Partnerzy projektu:

licencja: Attribution 3.0 Poland (CC BY 3.0 PL)

Publikacja bezpłatna

Stowarzyszenie Pracownia Filmowa COTOPAXI
Warszawa 2021

Opracowanie merytoryczne: Ada Gąska-Szewczyk

Projekt graficzny i edycja: Ada Gąska-Szewczyk

Zdjęcia: Wykorzystane w publikacji zdjęcia pochodzą z projektów Stowarzyszenie Pracownia Filmowa COTOPAXI oraz z dostępu w ramach wolnych licencji.

Wydawca: Stowarzyszenie Pracownia Filmowa COTOPAXI
ul. Skaryszewska 6/17, 03-802 Warszawa
www.pracowniacotopaxi.pl

spis treści:

wstęp.....	4
słowniczek.....	5
podstawowe zasady bezpieczeństwa...	7
udostępnianie w sieci własnych materiałów.....	10
legalne pozyskiwanie i odtwarzanie materiałów.....	17
ABC prawa autorskiego.....	19
polecane strony i programy.....	22

wstęp:

Czytelniczko, Czytelniku,

narzędzia cyfrowe pozwalają nam nie tylko zapisywać wspomnienia czy rozwijać kreatywność i kompetencje cyfrowe. Doświadczenia pandemii z 2020 roku sprawiły, że stały się one bardzo powszechną i niekiedy jedyną możliwą formą aktywnego funkcjonowania w rodzinie i szerzej - w społeczeństwie. O ile samo tworzenie zdjęć i nagrań, zakładanie profili na serwisach społecznościowych czy portalach np. dla pasjonatek i pasjonatów fotografii może zdawać się dość proste, o tyle korzystanie z narzędzi cyfrowych w sposób świadomy, legalny i bezpieczny może wiązać się pewnymi wątpliwościami czy trudnościami. Mam nadzieję, że odpowiedzią na te kwestie będzie nasz "Bezpiecznik".

- Ada Gąska-Szewczyk
koordynatorka cyklu "Późne debiuty"

słowniczek:

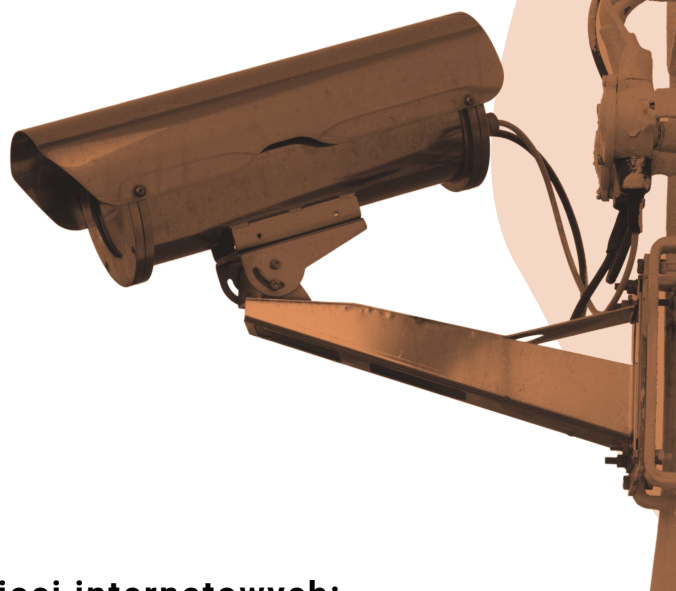
- **audiowizualia:** wytwory wykorzystujące urządzenia przetwarzające dźwięk lub obraz, takie jak odbiorniki radiowe i telewizyjne, kamery, mikrofony, komputery itd.
- **narzędzia cyfrowe:**
 1. Sprzęty elektroniczne t.j.: komputery, laptopy, tablety, tablice multimedialne, projektory itp., zwane też urządzeniami cyfrowymi.
 2. Programy, aplikacje oraz inne oprogramowanie dostępna na urządzeniach cyfrowych. Mogą być oparte o język pisany i audiowizualia lub grafiki.
- **transfer plików:** przesyłanie plików cyfrowych (np. zdjęć, nagrań), głównie w odniesieniu do "ciężkich" plików (o dużej pojemności)
- **format plików wideo:** ustalony standard zapisu informacji w pliku komputerowym wideo, skróty: mp4, m4v, mov, wmv, avi, mpg
- **format plików dźwiękowych:** ustalony standard zapisu informacji w pliku komputerowym dźwiękowym, formaty plików służące do przechowywania sygnałów audio w postaci sygnału cyfrowego, skróty: wav, aiff, flac, wma, m4a, mp3,

słowniczek:

- **format plików graficznych:** ustalony standard zapisu informacji w pliku komputerowym, są podzielone na dwie zasadnicze grupy: formaty zapisu grafiki rastrowej i formaty zapisu grafiki wektorowej
- **grafika rastrowa:** ma zastosowanie głównie przy zdjęciach i bazujących na nich projektach graficznych, charakterystyczną cechą jest odwzorowanie obrazu na prostokątnej siatce złożonej z pikseli o ustalonych wcześniej parametrach, najczęściej wykorzystuje się ten typ grafiki w serwisach i na stronach internetowych, skróty: jpg, png, gif, tiff, psd.
- **grafika wektorowa:** oparta jest na krzywych i kształtach, zapisanych za pomocą funkcji matematycznych, co czyni ją skalowalną (pliki wektorowe można dowolnie pomniejszać lub powiększać bez utraty jakości), skróty: pdf, svg, eps, ai, cdr.
- **zgrzywanie materiałów:** (inaczej: przegrywanie, przechwytywanie) jest to przenoszenie materiałów z różnych nośników (np. z karty pamięci SD z aparatu do pamięci komputera)

podstawowe zasady bezpieczeństwa:

Poniżej znajduje się lista ośmiu zaleceń i podpowiedzi, których zastosowanie sprawi, że korzystanie z internetu i jego zasobów będzie bezpieczniejsze.

1. Nie korzystaj z niezabezpieczonych sieci internetowych:

Zasada ta dotyczy szczególnie sytuacji, w których korzystamy z internetu w komputerach przenośnych (laptopów), tabletach czy telefonach w miejscach publicznych (np. w domach kultury, centrach handlowych, kawiarniach, bibliotekach itp.). Jeśli w miejscach publicznych chcemy połączyć się z siecią wifi ważne abyśmy używali tylko sieci zabezpieczonych hasłem (chodzi o sieci wifi, które wymagają wpisania hasła przy logowaniu).

2. Zabezpiecz i chroń domową sieć internetową:

Zakładając w domu internet poproś o to zaufane osoby lub monterów współpracujących z dostawcą sieci. Przy instalacji routera zostaje do niego podane fabryczne hasło. Jeśli to możliwe zmień ja na własne hasło przy pierwszym logowaniu.

3. Używaj bezpiecznych haseł:

Wybierając hasła do swoich kont internetowych lub routera używaj minimum ośmiu znaków, wielkich i małych liter, znaków specjalnych (np. @!#) oraz cyfr. Nigdy nie ustawiaj takiego samego hasła jak nazwa użytkownika (lub hasła pokrewnego). Unikaj haseł, które łatwo z Tobą lub Twoimi danymi skojarzyć (data urodzenia, adres, imiona zwierząt domowych). Najlepiej nie zapisuj haseł lub jeśli musisz to zrobić nie rób tego w łatwo dostępnych miejscach (np. nie trzymaj karteczki z hasłem w torbie komputerowej).

4. Dbaj o zachowanie anonimowości w sieci oraz chroń swoje dane:

Korzystając z internetu podawaj tylko niezbędne minimum informacji o sobie. Dotyczy to także portali społecznościowych! Należy zachować szczególną rozwagę w przypadku podawania danych bankowych, adresowych, numerów dokumentów, numeru PESEL a także publikując zdjęcia w sieci przedstawiające nas samych lub naszych bliskich, wewnątrz naszego domu itp.

5. Korzystaj tylko z zaszyfrowanych stron internetowych (zwłaszcza jeśli dana strona wymaga logowania lub podania swoich danych):

Strona, która jest zaszyfrowana, ma na początku adresu internetowego litery: „https”.

6. Nie pobieraj plików, programów a nich innych treści z nieznanymi i nie sprawdzonymi stronami:

Więcej informacji na ten temat znajduje się w rozdziale „legalne pozyskiwanie i odtwarzanie materiałów”

7. Regularnie instaluj aktualizacje oprogramowania komputerowego oraz systemu operacyjnego:

Głównym zadaniem aktualizacji jest zamykanie luk w systemach bezpieczeństwa. W większości przypadków wystarczy wyrazić zgodę na aktualizację i dokona się ona automatycznie przy ponownym uruchomieniu sprzętu.

8. Jeśli masz taką możliwość zakup i zainstaluj program antywirusowy:

Program antywirusowy jest programem komputerowym, którego zadaniem jest wykrywanie, zwalczanie i usuwanie wirusów komputerowych, trojanów oraz oprogramowania szpiegującego.

udostępnianie w sieci własnych materiałów:

Publikowanie (udostępnianie) w internecie własnych materiałów takich jak: zdjęcia czy nagrania wideo, umożliwia nam dzielenie się swoimi zainteresowaniami z innymi. Co więcej możemy dzięki temu rozwijać i doskonalić swoje umiejętności, po przez udostępnianie naszych prac np. na grupach społecznościowych dla amatorów fotografii i zbierając komentarze od internetowej społeczności. Warto jednak abyśmy publikując cokolwiek w internecie mieli na uwadze dwa założenia:

- **potencjalnie każde udostępnione gdziekolwiek w sieci zdjęcie lub nagranie powie o Tobie, Twoich bliskich, stylu życia dużo więcej niż myślisz** (i prawdopodobnie chciałybyś ujawnić),

- **w sieci nic nie ginie**, oznacza to, że wszystkie zdjęcia/nagrania i inne materiały wrzucone do internetu pozostają tam na zawsze i nie mamy do końca kontroli nad tym w jaki sposób udostępnione przez nas dane/materiały zostaną wykorzystane. Dlatego ważne jest abyśmy publikując w sieci np. zdjęcia lub nagrania wrzucali do internetu materiały, które nie przekazują potencjalnym odbiorcom informacji o nas, którymi nie chcemy się dzielić oraz nie przedstawiały w złym świetle nas lub innych osób widocznych na zdjęciach/ nagraniach.

Kolejnym istotnym elementem, o którym powinniśmy pamiętać publikując w internecie zdjęcia lub filmy, na których przedstawiamy inne osoby jest posiadanie od wszystkich osób widocznych na zdjęciach **zgód na wykorzystanie wizerunku**. Zgody takie najlepiej zbierać w formie pisemnego oświadczenia lub w przypadku nagrań audiowizualnych można nagrać taką zgodę w formie ustnej. Oczywiście, zgody na wykorzystanie wizerunku nie są czymś o czym myślimy robiąc zdjęcia rodzinie lub znajomym. Jednak zachęcamy aby także w takich, prywatnych sytuacjach konsultować z bliskim czy zgadzają się żeby dane zdjęcie/nagranie wrzucić do sieci.

Szczególną uwagę powinniśmy przywiązywać do publikowania w sieci wizerunku dzieci. Choć możemy mieć dużą chęć podzielenia się np. w mediach społecznościowych (tj.: Facebook) zdjęciami wnucząt, starajmy się z zasady nie udostępniać w sieci wizerunku dzieci lub jeśli otrzymamy na to zgodę od jego rodziców/prawnych opiekunów publikujemy takie zdjęcia, na których wizerunek dzieci jest jak najmniej rozpoznawalny.

Zasady te poza oczywistym ryzykiem wykorzystania zdjęć w bezprawny sposób, wynikają także z faktu, że wszystkim - także dzieciom przysługuje prawo do prywatności i idące za nim prawo do samodzielnego kreowania swojego wizerunku w sieci (jeśli dzieci mają lub w przyszłości będą miały na to ochotę).

W jaki sposób możemy podzielić się w internecie własnymi zdjęciami lub nagraniami?

1. Magazynowanie w chmurze internetowej oraz wysyłanie, czyli transfer plików:

Najprostszą i jedną z najbezpieczniejszych metod udostępniania własnych materiałów w sieci jest bezpośrednio przesyłanie ich do wybranych osób. Możemy to zrobić np. dodając **zdjęcia jako załączniki do poczty mailowej**. Niestety rozwiązanie to przez ograniczenia wielkości załączników jakie dopuszczają skrzynki mailowe sprawia, że tą metodą nie uda nam się przesłać dużej liczby zdjęć czy nagrań wideo.

Jeśli chcielibyśmy przekazać komuś większą porcję materiałów możemy to w bezpieczny sposób zrobić poprzez platformy do transferu danych lub umieszczanie zdjęć w chmurze internetowej. W przypadku pierwszej opcji - transferów internetowych polecamy dwie dość proste w obsłudze strony:

- **www.wetransfer.com**, strona ta umożliwia bezpłatny transfer plików do 2GB , dostępna jest w jęz. angielskim, odbiorca ma 7 dni na pobranie plików;
- **www.myairbridge.com**, strona ta umożliwia bezpłatny transfer plików aż do 20GB , dostępna jest w jęz. angielskim, odbiorca ma 3 dni na pobranie plików.

Druga metoda przekazania/udostępnienia wybranym osobom plików to umieszczenie ich w chmurze internetowej, która jest rodzajem usługi, polegającej na przechowywaniu danych na serwerze usługodawcy. Dostępna w języku polskim, bezpłatną (z możliwością dopłaty jeśli chcemy zwiększyć pojemność dysku - przechowywać materiały powyżej 15GB) i bezpieczną chmurą jest np. **Google Drive** (**www.google.pl/intl/pl/drive/**). Aby móc korzystać z rozwiązania jakim jest chmura internetowa wymagane jest utworzenie konta.

Poza możliwością udostępnienia innym naszych zdjęć czy nagrań poprzez umieszczenie jej w chmurze internetowej, narzędzia te mogą nam służyć jako swojego rodzaju magazyny do przechowywania wielu plików, dzięki czemu nie obciążamy i nie zajmujemy pamięci naszego komputera, telefonu czy innego sprzętu cyfrowego.

2. Publikowanie w mediach społecznościowych i innych serwisach internetowych:

Jeśli chcemy podzielić się wykonanymi przez siebie zdjęciami lub nagraniami z szeroką grupą odbiorców, także nam nieznanym możemy to zrobić za pomocą mediów społecznościowych czy serwisów internetowych np. takich jak **www.youtube.com**.

Jedną z dużych zalet internetu jest to, że umożliwia kontakty z osobami znajdującymi się często setki kilometrów od miejsca naszego zamieszkania. To medium, które umożliwia także szybką i łatwą wymianę wiadomości tekstowych lub prowadzenie wideorozmów z najbliższymi. Funkcje te możemy realizować np. korzystając z serwisów/mediów społecznościowych. Poza tymi możliwościami w serwisach tych możemy dzielić się naszymi zdjęciami i nagraniami.

Do najpopularniejszych mediów społecznościowych należą:

- **blogi i mikroblogi** (np. Twitter),
- **serwisy społecznościowe** (np.: Facebook, Instagram, Tiktok, LinkedIn),
- **społeczności kontentowe** (np.: Wikipedia, YouTube, Vimeo).

Zdecydowana większość mediów społecznościowych pozwala nam na bezpłatne założenie konta. Przy ich korzystaniu warto jednak pamiętać, że każda z takich internetowych witryn posiada własną politykę prywatności, w której określone są m.in. zasady dotyczące udostępnianych przez nas multimediiów t.j.: zdjęcia czy filmiki.

Poniżej znajduje się lista linków do **zasad prywatności i bezpieczeństwa** najpopularniejszych serwisów, z którymi warto zapoznać się przed założeniem konta:

- **Twitter** (serwis społecznościowy umożliwiający prowadzenie mikroblogów - polega na tym, że użytkownik może wysyłać a także odczytywać "tweety" czyli krótkie wiadomości tekstowe, uzupełnione

czasem o materiały audiowizualne): www.help.twitter.com/pl/rules-and-policies/twitter-rules

- **Facebook** (serwis społecznościowy umożliwiający użytkownikom tworzenie sieci znajomości i grupy, dzielenie się wiadomościami, zdjęciami, krótkimi filmikami czy relacjami na żywo): www.facebook.com/help/193677450678703/

- **Instagram** (serwis służący do publikacji zdjęć oraz filmów z rozbudowaną gamą filtrów i dodatków, które z założenia urozmaicają fotografie, umożliwia także interakcje za pomocą wiadomości prywatnych i komentarzy pod postami): www.facebook.com/help/instagram/667810236572057

- **Tiktok** (aplikacja internetowa, której główną usługą jest możliwości wysyłania bardzo krótkich materiałów wideo, w założeniu treścią zbliżonych do teledysków muzycznych): www.tiktok.com/legal/privacy-policy?lang=pl

- **LinkedIn** (serwis społecznościowy, skupiony wokół rozwoju kariery i budowania sieci kontaktów zawodowych, umożliwia dodawanie swojego CV oraz ścieżki kariery): <https://pl.linkedin.com/legal/privacy-policy>

- **Youtube** (serwis internetowy za pomocą którego można bez opłat umieszczać i odtwarzać filmy, muzykę czy inne treści audiowizualne, platforma umożliwia także ich ocenianie i komentowanie; ponadto zalogowani użytkownicy mogą tworzyć publikować i edytować własne materiały tworząc kanały i playlisty): www.youtube.com/intl/ALL_pl/howyoutubeworks/our-commitments/protecting-user-data/.

legalne pozyskiwanie i odtwarzanie materiałów:

Radio, telewizja i drukowane książki już od jakiegoś czasu nie są głównym dostarczycielem rozrywki i kultury do naszych domów. Zostały zastąpione przez internet: platformy radiowe, filmowe i telewizyjne, multimedialne biblioteki, serwisy muzyczne i live streaming (jest to, przeważnie w formie wideo, relacje na żywo z koncertów czy innych wydarzeń). Poza bardzo szeroką ofertą wymienionych wyżej opcji warto zapoznać się z nimi także dlatego, że w sposób legalny treści udostępniane są tam często bezpłatnie.

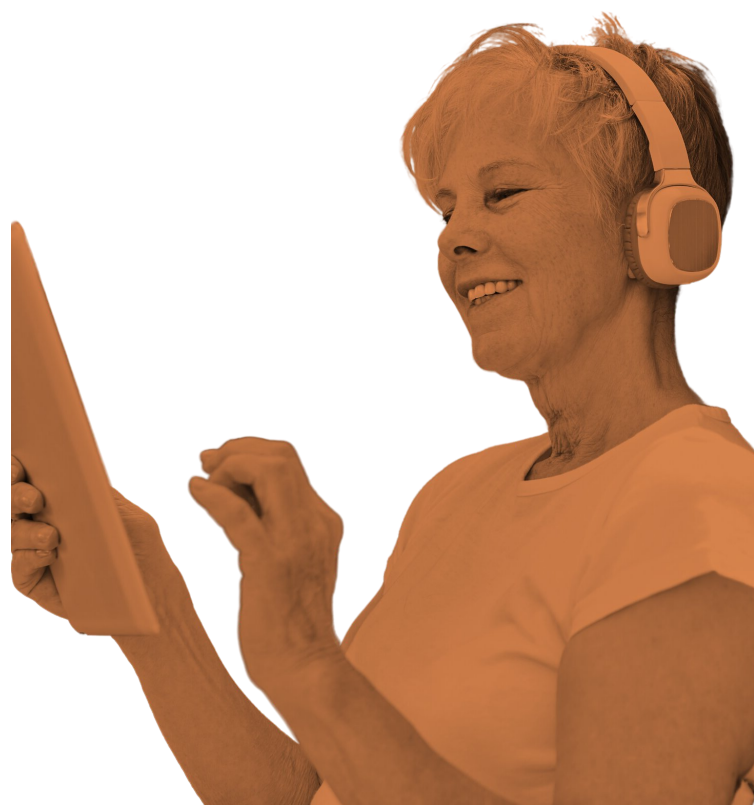
Gdzie znaleźć rozrywkę i kulturę w sieci?

Najpopularniejszym i bardzo bogatym zbiorem multimediiów w internecie jest platforma **YouTube** ([youtube.com](https://www.youtube.com)). Materiały, które można tam znaleźć są bardzo różnorodne, a ponieważ formuła platformy pozwala nie tylko na odtwarzanie treści ale i ich publikowanie przez każdego zalogowanego użytkownika, warto zaznaczyć, że ich jakość również jest bardzo zróżnicowana.

Żeby łatwiej wyobrazić sobie czym jest YouTube i co możemy tam znaleźć jako ciekawostkę warto poznać kilka danych i statystyk:

- w 2017 roku YouTube ogłosił, że użytkownicy oglądają miliard godzin filmów dziennie,
- w 2021 roku w każdej minucie było wgrzywanych na YouTube 500 godzin nagrań,
- platforma YouTube jest drugą najczęściej odwiedzaną witryną internetową na świecie.

To tylko kilka liczb, które mogą pomóc uświadomić sobie z jak różnorodnymi materiałami możemy spotkać się na YouTube. Znajdziemy tam zarówno głośne **pełnometrażowe filmy kinowe** (np.: komedię romantyczną "Masz wiadomość": www.youtu.be/IKWL64ZypK8, film kostiumowy "Emma": www.youtu.be/opyzY_-KGtl czy brytyjską komedię "Goło i wesoło": www.youtu.be/tJUP1_Kndc4), sporo polskiego i międzynarodowego **kina niezależnego** (np. "Czego nikt nie wie: www.youtu.be/MZYmpDtHsEc), **audiobooki** (książki przeznaczona do słuchania) **czy słuchowiska** (np. "Czuła przewodniczka": www.youtu.be/VLKCaTOzLzg), **poradniki i przewodniki** (np. kurs montażu filmów w programie Shotcut: www.youtu.be/1gHyldo05LY), niezliczoną liczbę **teledysków i nagrań muzycznych** oraz wiele materiałów przygotowanych przez amatorów, których zebranie w jeden zbiór jest wręcz niemożliwe.

Kolejnym miejscem, które warto wirtualnie odwiedzić poszukując rozrywki i kultury są **bezpłatne mediateki**. Interesujące materiały można znaleźć m.in. na stronach: bezpłatnej telewizji internetowej ARTE (www.arte.tv/pl/), w bazie Narodowego Instytutu Audio-wizualnego (www.ninateka.pl/) czy częściowo bezpłatnej bazie VOD TVP (bezpłatne pozycje są dostępne m.in. w dziale filmu dokumentalnego i Teatru Telewizji).

Jeśli mamy możliwość możemy czerpać także z **płatnych multi-medialnych baz filmów i seriali** (np. Netflix, Amazon Prime Player, Disney + czy HBO Go).

Za pośrednictwem sieci, bez dodatkowego odbiornika i opłat można posłuchać także ulubionych stacji radiowych. W tym celu możemy skorzystać z polskiej **internetowej platformy radiowej** www.open.fm. Na platformie poza głównymi, popularnymi stacjami znajdziemy także niszowe i alternatywne rozgłośnie.

Podobnie jak w przypadku platform filmowych, w sieci możemy skorzystać z **płatnych bibliotek muzycznych** (np. Spotify, Apple Music czy Deezer).

Dla osób, które poszukują **muzyki do podłożenia** w nagrywanych przez siebie filmikach na szczególną uwagę zasługuje witryna **Free Music Archive** (www.freemusicarchive.org/search). Niestety jest ona dostępna tylko w angielskiej wersji językowej, jednak stanowi niezwykle bogatą bazę muzyki dostępnej za darmo.

źródła:

- www.blog.youtube/news-and-events/you-know-whats-cool-billion-hours/
- www.omnicoreagency.com/youtube-statistics/

ABC prawa autorskiego:

Zarówno jako twórcy jak i odbiorcy treści w internecie warto abyśmy mieli podstawową wiedzę dotyczącą praw autorskich. W pierwszym przypadku może ona uchronić nas przed nadużyciami, w drugim pozwoli nam na uczciwe, legalne i bezpieczne korzystanie z bogatych zasobów internetu.

Czym jest prawo autorskie? To ogół praw przysługujących twórcy danego utworu (m.in. filmów, zdjęć, książek i artykułów czy muzyki), w tym prawo twórcy do decydowania o sposobie korzystania z utworu i czerpania z niego korzyści. Prawa te można podzielić na dwa rodzaje: osobiste prawa autorskie oraz majątkowe prawa autorskie. Osobiste prawo autorskie jest prawem niezbywalnym i nieograniczonym w czasie (przykładem zastosowania tego prawa jest np. możliwość podpisania utworu swoim nazwiskiem).

Majątkowe prawo autorskie jest ograniczone w czasie i najprościej można je sprowadzić do zasady, że twórca ma prawo zarabiać na swoich utworach. Warto jednak zaznaczyć, że prawa majątkowe mogą być przeniesione na inny podmiot w formie całkowitej lub częściowej (w pewien sposób możemy mieć z tym do czynienia w przypadku umieszczania swoich utworów, w niektórych serwisach internetowych).

Jeśli chcemy bezpiecznie i legalnie skorzystać z zasobów sieciowych np. do oglądania filmów lub dobierania muzyki do podłożenia jej pod swoje nagrania wideo możemy wykorzystać materiały:

- z **płatnych serwisów i platform,**

- z zasobów udostępnionych w ramach **otwartego dostępu** (jest to powszechnie uznawany dostęp, pozbawiony ograniczeń, do zasobów umieszczonych w internecie. Treści w otwartym dostępie są nazywane publikacjami cyfrowymi, które są pozbawione opłat i zbędnych ograniczeń prawno-autorskich i licencyjnych. Materiały dostępne w ramach otwartego dostępu oznaczone są logo:) ,

- z zasobów udostępnionych w ramach **domeny publicznej** (możemy ją rozumieć jako dobro wspólne całego społeczeństwa, inaczej jest to zasób utworów, które nie są objęte autorskimi prawami majątkowymi. W domenie publicznej są dzieła, które nigdy nie były objęte autorskim prawem majątkowym oraz takie, w przypadku których ograniczenia wynikające z tego prawa wygasły z czasem. Brak ograniczeń przypisanych do autorskich praw majątkowych pozawalają na swobodę w ich rozpowszechnianiu i adaptacji, na przykład swobodne tworzenie i rozpowszechnianie tłumaczeń czy remiksów. Materiały dostępne w ramach otwartego dostępu oznaczone są logo:)

- z zasobów udostępnionych na tzw. alternatywnych prawach autorskich pod nazwą **Creative Commons** (jest to system licencji, dzięki którym autor upoważnia użytkowników do korzystania z jego utworu pod pewnymi warunkami. Wszystkie licencje systemu Creative Commons zawierają zezwolenie na korzystanie z utworu, bez ograniczeń czasowych i terytorialnych, nieodpłatnie, wraz z bardzo szerokim wyłączeniem odpowiedzialności licencjodawcy.)

Licencje Creative Commons są bardzo ciekawym rozwiązaniem, na którą szczególną uwagę powinny zwrócić osoby chcące publikować w internecie wytwory swojej twórczości (teksty pisane, zdjęcia, filmy, muzykę itd.). Na stronie creativecommons.pl (strona dostępna w języku polskim) znajduje się formularz pozwalający w bardzo prosty sposób wybrać licencję, która nam jako twórcom będzie odpowiadała. W sumie istnieje sześć licencji Creative Commons, a określone przez nie zasady licencjonowania utworów zależą od określonej kombinacji czterech podstawowych warunków **licencji typu Creative Commons**:

- **Uznanie autorstwa** (pozwala na wykorzystanie utworu pod warunkiem podania imienia i nazwiska autora utworu pierwotnego oraz źródła pochodzenia utworu),
- **Użycie niekomercyjne** (pozwala na wykorzystanie utworu pod warunkiem, że będzie to wykorzystanie nie w celu zarobkowym),
- **Bez utworów zależnych** (pozwala na użycie utworu z zastrzeżeniem, że nie wolno go zmieniać, przekształcać, remiksować lub tworzyć na podstawie wykorzystywanego utworu jakichkolwiek nowych dzieł),
- **Na tych samych warunkach** (pozwala na swobodne wykorzystanie utworu pod warunkiem, że potencjalny nowy twór stworzony z wykorzystaniem tegoż utworu zostanie udostępniony później dokładnie na tej samej licencji, na jakiej go znaleziono).

Wszystkie licencje Creative Commons mają swoje oznaczenia literowe i graficzne, ich pełna lista dostępna jest na stronie:

www.creativecommons.pl/poznaj-licencje-creative-commons/.

źródła:

- www.legalnakultura.pl
- www.creativecommons.pl
- www.domenapubliczna.org
- www.prawokultury.pl

polecane strony i programy:

1. www.creativecommons.pl/poznaj-licencje-creative-commons (**prawa autorskie**)
2. <https://ninateka.pl/> (**bezpłatny zbiór filmów i spektakli teatralnych**)
3. www.freemusicarchive.org/home (**bezpłatny zbiór muzyki**)
4. www.shotcut.org/ (**bezpłatny program do montażu filmów**)
5. www.youtube.com/playlist?list=PL7FVr41soJvNP1pptZ4lo0e8gciX95IPB (**wideo poradnik montażowy**)
6. www.wsparcie.um.warszawa.pl/-/przykladowy-dostep-do-internetu (**warszawskie punkty bezpłatnego cyfrowego wsparcia dla os. 60+**)

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

późne debiuty
edycja: 2021

Warszawa, 2021